
Introducció

El *Diccionari d'educació* és fruit d'una iniciativa del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, de la col·laboració de diverses institucions (el mateix Departament d'Ensenyament, l'Institut d'Estudis Catalans, a través de la Societat Catalana de Pedagogia, el Govern d'Andorra, a través del Ministeri d'Educació i Cultura, i el TERMCAT) i del treball conjunt de terminòlegs i especialistes de l'àmbit.

L'educació és un sector transversal a la societat i present a la vida de totes les persones, des de pràcticament el moment de néixer: tots els anys d'escola, la vida professional, el lleure, les relacions socials, el fills. Per això una part important de la terminologia d'aquest àmbit forma part del repertori lèxic de la majoria de la població. En el diccionari que teniu a les mans s'hi recull aquesta terminologia d'ampli abast, al costat de termes d'un nivell més especialitzat, utilitzats només pels experts, amb la voluntat d'oferir un panorama global del que és el lèxic de l'educació a casa nostra.

1. Estructura del diccionari

Estructura general

El diccionari s'estructura en sis apartats:

- Aquesta mateixa introducció, que exposa el propòsit del diccionari, l'estructura i els criteris terminològics i metodològics seguits en l'elaboració de l'obra.
- L'arbre de camp, que és un esquema de l'estructura interna del diccionari que en delimita l'abast temàtic, permet classificar-ne els termes i facilita el tractament sistemàtic del conjunt de la informació.
- La taula d'abreviacions, que presenta tots els codis utilitzats en el cos del diccionari (categories lèxiques, tipus de sinonímia i llengua dels equivalents), amb la descodificació corresponent.
- El cos del diccionari, que recull el conjunt de termes numerats i ordenats alfabèticament a partir de les denominacions catalanes.

2. Selecció de la nomenclatura i fonts

El *Diccionari d'educació* recull 2.296 denominacions catalanes que corresponen a 1.845 conceptes. Els termes segueixen l'estructura de l'arbre de camp i fan referència a la pedagogia general, la pedagogia social, la recerca educativa, l'organització i la gestió educatives, l'orientació psicopedagògica, la didàctica, l'educació especial i la tecnologia de l'educació.

Per a l'elaboració del diccionari es va partir d'un corpus de denominacions catalanes procedent del *Diccionari enciclopèdic de pedagogia*, projecte de la Societat Catalana de Pedagogia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, dirigit per Joan Mallart, actualment en procés de redacció.

Aquest corpus va ser una primera llista a partir de la qual començar a treballar: completar la nomenclatura d'acord amb l'arbre de camp i completar el contingut de cada fitxa terminològica amb la definició i els equivalents en les altres llengües, amb la consulta de documents especialitzats de tot tipus (manuals, articles, tesis doctorals, webs d'institucions, etc.) i d'obres terminològiques en les diverses llengües de treball.

El *Diccionari d'educació*, tot i que és el fruit d'una recerca sistemàtica en l'àmbit de l'educació a Catalunya, conté també denominacions que són andorranismes i conceptes propis del sistema educatiu andorrà, gràcies a la col·laboració d'especialistes de l'Àrea de Pedagogia del Ministeri d'Educació i Cultura del Govern d'Andorra. Les denominacions específiques d'Andorra que responen a conceptes comuns apareixen com a sinònims complementaris de les denominacions pròpies de Catalunya. En aquests casos, una nota explica aquesta característica (vegeu-ne un exemple, més avall, a l'apartat de notes).

Cal fer esment, finalment, de les aportacions dels especialistes de l'àmbit, en totes les fases del treball, des de les orientacions per a establir i anar polint l'arbre de camp, fins a la revisió d'informacions i les propostes de denominació, i als quals cal agrair, també, la paciència i bona predisposició. En un àmbit en contínua evolució i amb un abast tan gran, els coneixements i l'expertesa professional dels especialistes permeten destriar camins i delimitar trajectòries conceptuals que no sempre estan clarament traçades en la documentació escrita.

3. Criteris metodològics

Ordenació

Tant al cos del diccionari com als índexs del final, les denominacions es presenten segons l'ordre seqüencial dels components (*espai europeu de recerca* i no *recerca, espai europeu de*), i segueixen l'ordenació alfabètica discontinua, que evita interrupcions en els termes d'una sèrie i segons la qual els espais en blanc precedeixen els signes no alfabètics (principalment apòstrofs i guionets), i els signes no alfabètics precedeixen els signes alfabètics:

Per exemple:

educació
educació artística
educació d'adults
educació de masses
educació diferenciada
educació en el lleure
educació en valors
educació estètica
educador –a
educand –a

Les denominacions catalanes homògrafes (que tenen la mateixa grafia i diferent significat) es recullen en articles terminològics independents, un per a cada concepte. És el cas dels articles encapçalats per les denominacions catalanes *experiència*, *graduació* o *mapa escolar*.

Denominacions catalanes

Les denominacions corresponents a categories lèxiques que presenten flexió es recullen convencionalment en la forma singular (noms masculins, noms femenins i adjectius d'una terminació; per exemple, *model*, *pedagogia* o *multimèdia*), llevat dels casos de plurals lexicalitzats (*vacances escolars*); en la forma masculina singular i la indicació de la terminació femenina (noms de doble gènere i adjectius de dues terminacions; per exemple, *professor –a visitant* o *inclusiu –iva*), i en la forma d'infinitiu (verbs; per exemple, *aprovar*).

Remissions

Hi ha força casos de denominacions catalanes que presenten una o més denominacions alternatives. Es tracta de denominacions sinònimes (per exemple, *educació a distància* té el sinònim *ensenyament a distància*), amb entrada pròpia al diccionari, si bé sense cap més informació que una remissió a la denominació que conté tota la informació. Així, en l'exemple anterior, la informació és a *educació a distància*, i *ensenyament a distància* informa només el lector que ha de mirar aquell altre terme.

Les denominacions recollides en segon lloc en una fitxa poden ser sinònimes absolutes de la primera (és a dir, estan considerades igualment vàlides i si apareixen en segon lloc és només perquè alfabèticament són posteriors) o bé poden ser-ne sinònimes complementàries. Una denominació catalana es considera sinònim complementari perquè té un ús més restringit, perquè és una variant o un escurçament o perquè pertany a un registre més col·loquial. Si són sinònimes absolutes, estan precedides de l'abreviatura *sin.*, i, si són sinònimes complementàries, de l'abreviatura *sin. compl.* Per exemple:

etapa educativa *n f*
sin. **etapa escolar** *n f*

pedocentrisme *n m*
sin. compl. **paidocentrisme** *n m*

Les entrades corresponents a les denominacions que apareixen en segon lloc remetent a l'article que conté la informació amb l'indicatiu *sin.* si són sinònims absoluts, o *veg.* si són sinònims complementaris:

etapa escolar *n f*
sin. **etapa educativa** *n f*

paidocentrisme *n m*
veg. **pedocentrisme** *n m*

D'altra banda, un cop establerta quina és la denominació principal (o en els casos de sinònims absoluts, la denominació que conté la informació perquè és la primera alfabètica), aquesta s'ha utilitzat com a preferent en el conjunt del diccionari, en les denominacions sintagmàtiques i, sobretot, en les definicions que hi fan referència.

Un cas especial de sinonímia es dona entre una denominació i una sigla. En aquest cas, la forma desenvolupada es considera el sinònim preferent i és, per tant, el que duu tota la informació a més de la indicació de sigla. Per exemple:

espai europeu d'educació superior *n m*
sigla **EEES** *n m*

L'entrada corresponent a la sigla remet a l'article que conté la informació amb l'indicatiu *veg.*:

EEES *n m*
veg. **espai europeu d'educació superior** *n m*

Equivalents

El *Diccionari d'educació* inclou per a cada terme equivalents en castellà, francès i anglès. Es tracta d'equivalents d'ús, recollits d'acord amb la documentació trobada i amb les indicacions dels especialistes. Convé tenir en compte diversos aspectes.

En primer lloc, cal dir que en els casos de noms de doble gènere i d'adjectius de dues terminacions només es recull, per convenció, la forma masculina singular. El lector queda remès a les normes gramaticals de cada llengua d'equivalència.

En segon lloc, sovint no hi ha una relació d'un a un entre denominacions catalanes i equivalents, perquè hi ha més d'una denominació catalana (veg. més amunt), perquè hi ha més d'un equivalent en una llengua o perquè no n'hi ha cap. En el cas que en una llengua hi hagi més d'un equivalent, aquests es presenten ordenats alfabèticament i separats per un punt i coma. Les sigles queden ordenades al final dels altres equivalents, per a cada llengua d'equivalència.

I, al contrari, hi ha articles del diccionari que no tenen cap equivalent en castellà, en francès o en anglès perquè no se n'ha pogut documentar cap de fiable en alguna d'aquestes llengües.

Definició

Quan el lector consulti aquest diccionari ha de tenir present que es tracta d'una obra terminològica i que, per tant, les definicions no són ni lexicogràfiques (pròpies d'un diccionari de llengua general, que recullen només els trets essencials del significat d'una paraula o sintagma en una determinada cultura) ni enciclopèdiques (que recullen de manera succinta tot el coneixement que es té d'aquella denominació).

Una definició terminològica pretén caracteritzar un concepte de manera suficient i necessària, d'acord amb la concepció que en tenen els especialistes corresponents, a partir de les relacions d'oposició i proximitat establertes amb els altres conceptes pertanyents al mateix àmbit.

Per exemple,

activitat d'aprenentatge *n f*

Activitat educativa planificada per un docent i proposada a un alumne amb la finalitat d'ajudar-lo a desenvolupar una competència o assolir un objectiu d'aprenentatge.

Per copsar tot el concepte el lector ha de conèixer, o bé cercar al mateix diccionari, els termes *activitat educativa*, *docent*, *alumne*, *competència* i *objectiu d'aprenentatge*, ja que qualsevol terme que apareix en la definició d'un altre arrossega cap a la definició d'aquest altre tota la seva càrrega de significat.

Notes

Gairebé una cinquena part dels articles del diccionari inclouen una o més notes, les quals poden ser de tipus conceptual o terminològic.

Les notes conceptuais amplien la informació de la definició, remeten a altres termes o ajuden a establir el concepte mitjançant la relació entre diversos termes.

categoria docent *n f*

Nota: Per exemple, catedràtic d'universitat, professor associat o professor visitant.

portafolis europeu de llengües *n m*

Nota: El portafolis europeu de llengües està format per un passaport de llengües, una biografia lingüística i un dossier.

Les notes terminològiques contenen informació sobre les denominacions, sobre relacions entre denominacions i noció, sobre registres d'ús, etc.

Programa per a l'Avaluació Internacional d'Alumnes *n m*

sigla **PISA** *n m*

Nota: La sigla *PISA* correspon a la denominació anglesa *Programme for International Student Assessment*.

primer cicle d'educació secundària obligatòria *n m*

sin. compl. **primer cicle de segona ensenyança** *n m*

Nota: La denominació catalana *primer cicle de segona ensenyança* és pròpia d'Andorra.

Normalització

Una part dels termes del *Diccionari d'educació* han passat per un procés de normalització. Un procés de normalització implica un estudi més aprofundit de tots aquells termes que presenten problemes formals de qualsevol tipus: manlleus o calcs d'altres llengües, denominacions amb vacil·lacions de tipus gràfic o morfosintàctic, casos en què conviuen diverses formes per a designar un mateix concepte, etc. Els termes se sotmeten a la consideració del Consell Supervisor, òrgan permanent i col·legiat format per representants de l'Institut d'Estudis Catalans, representants del TERMCAT i especialistes dels àmbits tècnic, científic i humanístic, que es reuneix quinzenalment i que s'encarrega de la fixació formal de la terminologia en llengua catalana.

En el cas d'aquest diccionari, problemes de naturalesa diversa han menat a solucions també diverses. A grans trets, trobem els casos següents:

- Acceptació de denominacions catalanes molt esteses que generaven dubtes per qüestions lingüístiques o d'adequació formal:
lectoescriptura, consciencitització, dissincronia, temporalització, grup de col·loqui, edumàtica
- Fixació d'una denominació catalana i delimitació del concepte que designa:
altes capacitats intel·lectuals, educació diferenciada
- Fixació d'una de les diverses denominacions que conviuen per a designar un mateix concepte:
motricitat global
- Denominació catalana per a substituir un calc:
avaluació per comparació, avaluació per criteris, anàlisi d'agrupaments
- Denominació catalana per a substituir un manlleu:
docència en equip (team teaching), aprenentatge mòbil (m-learning, mobile learning)
- Adaptació gràfica d'un manlleu:
webquesta (WebQuest)

4. Propòsit

Confiem que el treball terminològic que ha culminat amb l'edició d'aquest diccionari sigui útil per a tots els professionals vinculats al món de l'educació, i també per als mediadors lingüístics que treballen amb la terminologia d'aquest àmbit. Per aquest motiu, convidem els usuaris a utilitzar el conjunt de termes que recull aquest diccionari i a fer-nos arribar els seus comentaris i suggeriments d'actualització i millora a l'adreça electrònica informacio@termcat.cat.

TERMCAT